

สามฤดู 9หม่อมงามนอก

เรื่อง: วราณี นริศกุลวณิช

ภาพ: ทพณ์ สุทธิพร



สื่อการเรียนรู้สาระท้องถิ่น
โดย



สามฤดูในเมืองสามหมอก

เรื่อง สกฤณี ณีรัฐพลวัฒน์

ภาพ เทพศิริ สุขโสภา



โครงการ สร้างสรรค์สื่อการเรียนรู้สาระท้องถิ่น
เลขมาตรฐานประจำหนังสือ 978-616-235-273-7

บรรณาธิการอำนวยการ

ราเมศ พรหมเย็น

ทัศนัย วงศ์พิเศษกุล

ผู้ช่วยบรรณาธิการอำนวยการ

วราพร ตยานกรณ์

ประภาศรี อัจคงหาญ

ฉัตรภรณ์ กงสิน

สุพพตา บัวเอี่ยม

ภัทธีร์ย์ จันทรหนู

ปาไลดา เรือนวงศ์

วิภาศัย นิยมภา

บรรณาธิการดำเนินงาน

ระพีพรรณ พัฒนาเวช

ขอขอบคุณ

โยธิน บุญเฉลย

ออกแบบปกและรูปเล่ม

วิชารวรรณ ทับเสือ

พิมพ์ครั้งแรก ๒๕๖๐ จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม

สงวนลิขสิทธิ์ © สกฤณี ณีรัฐพลวัฒน์ เทพศิริ สุขโสภา

และสำนักงานอุทยานการเรียนรู้ สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)



เจ้าของโครงการ

สำนักงานอุทยานการเรียนรู้ (สอร.)

สังกัดสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)

ส่วนบริการ

ศูนย์การค้าเซ็นทรัลเวิลด์ ชั้น ๘ Dazzle Zone

ถนนราชดำริ ปทุมวัน กรุงเทพฯ ๑๐๓๓๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๒๕๗ ๔๓๐๐ โทรสาร ๐ ๒๒๕๗ ๔๓๓๒

ส่วนสำนักงาน

๙๙๙/๙ อาคารสำนักงานเซ็นทรัลเวิลด์ ชั้น ๑๗

ถนนพระราม ๑ ปทุมวัน กรุงเทพฯ ๑๐๓๓๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๒๖๔ ๕๙๖๓-๕ โทรสาร ๐ ๒๒๖๔ ๕๙๖๖

www.tkpark.or.th

พิมพ์ที่ บริษัท สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชซิ่ง จำกัด

โทรศัพท์ ๐ ๒๙๐๓ ๘๒๕๗-๙ โทรสาร ๐ ๒๙๒๑ ๕๕๘๗

คำนำ

ภารกิจสำคัญต่อสังคมประการหนึ่งของสำนักงานอุทยานการเรียนรู้ คือ การปลูกฝังนิสัยรักการอ่านและการกระจายโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ที่ทันสมัยและสอดคล้องกับความสนใจของเด็ก เยาวชน และประชาชน ในรูปแบบห้องสมุดมีชีวิตที่สร้างสรรค์บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ โดยสำนักงานอุทยานการเรียนรู้ได้ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภูมิภาคต่างๆ เพื่อขยายผลการดำเนินงานดังกล่าว

การสร้างสรรค์สื่อการเรียนรู้สาระท้องถิ่นให้มีรูปแบบการนำเสนอที่ทันสมัย และดึงดูดความสนใจ เป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งสำนักงานอุทยานการเรียนรู้เล็งเห็นว่ามีส่วนในการสร้างแรงบันดาลใจให้เด็กและเยาวชนสนใจการอ่านและใฝ่หาความรู้อย่างต่อเนื่อง โดยนำเรื่องราวภูมิปัญญาสาระท้องถิ่นใกล้ตัวที่สอดคล้องกับวัย การดำรงชีวิต พร้อมกับสอดแทรกแนวคิดด้านคุณธรรม จริยธรรม มาเป็นเนื้อหาของสื่อการเรียนรู้สำหรับเยาวชนตามช่วงวัย ตั้งแต่ ๔-๑๒ ปี

สื่อการเรียนรู้สาระท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน ชุดนี้ สำนักงานอุทยานการเรียนรู้ได้ร่วมกันสร้างสรรค์กับนักวิชาการและนักเขียนในท้องถิ่น เพื่อให้เด็กและเยาวชน รวมทั้งประชาชนทั่วไปในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้รับความรู้และความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและท้องถิ่นตน รวมทั้งก่อให้เกิดความเข้าใจและการยอมรับในวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่หลากหลายตามบริบทพื้นที่และสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันออกไป

สำนักงานอุทยานการเรียนรู้มุ่งหวังว่าหนังสือชุดนี้จะเป็นสื่อการเรียนรู้อีกชุดหนึ่งที่จะส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งหมายถึงเป็นหนังสือที่ผู้อ่านอ่านอย่างมีความสุข สนุกในการอ่าน และก่อให้เกิดความตระหนักในคุณค่าของท้องถิ่นตนเอง ได้อย่างแท้จริง



สามฤดู หม่อมงามนอก



หมอกหนาว หมอกฝน หรือหมอกฝัน
หมอกขาวหม่อมงามแม่ฮ่องสอน
ป่า เขา เมฆน้อยสัจจกร
แม่ฮ่องสอน “สอน” อะไรใครรู้บ้าง

เรื่อง รุภาณี ตรีรัฐบุลลวาทิน
ภาพ เทพณี ตรีรัฐบุลลวาทิน

๑๑ รื้อ ๔

ลั้มลั้ม แสดแสด
แสงแดด แผดจ้า
ปอยสำอาง เขาแห่มา
แม่ฮ่องสอน “สอน” ศรัทธายามหน้าร้อน





แม่ร้อง แม่ฮ้อง แม่ฮ้องสอน



ดินแดนภูเขาไกล มีป่าไม้และช้างป่ามากมาย เจ้าเมืองเชียงใหม่
ส่งไพร่พลเดินทางมาจับช้าง แล้วฝึกฝนอยู่นานเป็นปีกก่อนกลับเข้าเมือง
ที่แห่งหนึ่งไม่ไกลนั้น มีร่องน้ำลำธารใส อาบกินชื่นใจ เหมาะหยุดพัก



เกิดเป็นห้องเรียน ห้องสอน เป็นชุมชนช้าง ชุมชนคน
เป็น...แม่ร้องสอน แล้วผู้คนก็หยิ่งรัก
ขยายเมืองร่องน้ำ จากชุมชนเล็กเป็นเมืองใหญ่
เป็น “แม่ฮ้องสอน” นี้ไง ที่พวกเราอยู่กัน



ป่า/ดอกไม้/แมลง



ป่าเมืองแม่ฮ่องสอนเขียวขจี
มีดอกไม้ แมลง พืชพันธุ์ สมุนไพร
บนเนื้อที่กว้างใหญ่ คนทั่วไปรู้จักกันทันที
ที่นี่มีป่าไม้มากที่สุดในประเทศไทย
ยามแล้ง ดอกยางรัก
สะพรั่งทั่วทั้งเมือง



เสียงหนึ่งเคยก้องกังวานป่า
เด็กๆ วิ่งเข้าหา เก็บมาเล่นสนุกกัน
มันคือจักจั่นตัวน้อย
ขยับปีกใสๆ บางๆ เร็วรี
ส่งสัญญาณว่าฤดูร้อนมาเยือนแล้ว



ปอยส่างลอง

ปอยส่างลอง ประเพณีเก่าแก่ของชาวไทใหญ่ เป็นการบวชเด็กชายให้เป็น
เถรในช่วงฤดูร้อน ที่เรียกว่า บวชลูกแก้ว งานแห่ปอยส่างลองจัดขึ้นสามวัน คือ
“วันเอาส่างลอง” ของขมาผู้ใหญ่เพื่อขอบวช “วันข้ามแขก” แห่ครัวหลู่ มีญาติพี่น้อง
ร่วมงานกันคึกคัก เดินเป็นขบวน โยกย้ายตามจังหวะดนตรีของกลองและฆ้อง
“วันข้ามส่าง” ส่างลองบวชเป็นสามเถรอย่างเต็มตัว

ลูกแก้ว



กูป



ช่วงงานแห่ กลางวันร้อนๆ
หลายคนพากันสวมกูป
หมวกเฉพาะที่พวกเรา
ชาวแม่ฮ่องสอนชอบสวมใส่



หมมอรับ ในปอยสร้างล่อง



ข้าวหย่ากั๊

ระหว่างปอยมีขนมหวานที่เด็กๆ รอคอย คือ
ข้าวแตกปั้น และข้าวพองต๋อ

ข้าวพองต๋อ คลุกเคล้าแป้ง
แล้วนวด แฝ่แบนๆ ตัดให้
กว้างยาวราวนิ้วคุณนิ้ว
ตากให้แห้งดีก็นำมาทอด
จนน้ำอ้อยเป็นขนมหวาน



ข้าวแตกปั้น

เอาข้าวเปลือกเหนียวมาคั่ว
ในหม้อดินให้แตกเป็นข้าวตอก
แล้วคลุกน้ำอ้อย ปั้นเป็น
ก้อนกลมๆ เท่ากำปั้น





๑๑๗

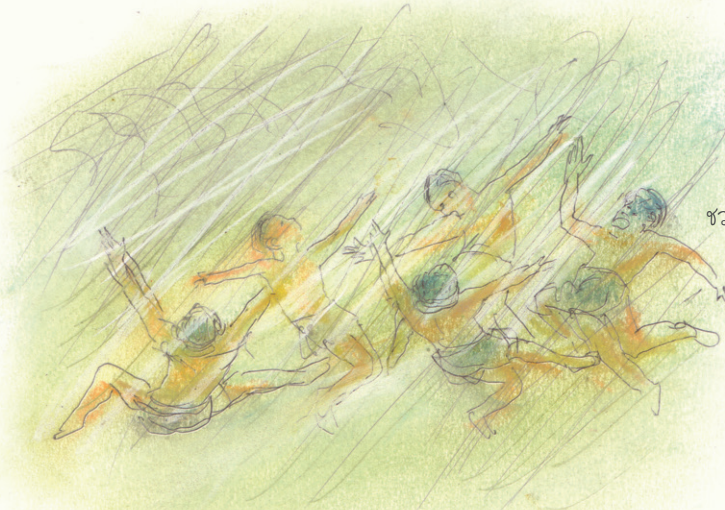
เขี้ยวเขี้ยว ฉ่ำฉ่ำ
ฝนพรำ ฝนหนัก
ป่า นา คน สดชื่นนัก
แม่ฮ่องสอน “สอน” ให้รักในสายฝน





ฝนพาเราหนีฝน

เด็กๆ เริงรำเล่นน้ำฝน ชาวนาชาวไร่หว่านเมล็ดพันธุ์
และผู้คนที่พากันเข้าป่า หาลูกหมากรากไม้เป็นอาหาร เป็นยา
เต็มชีวิตให้ชีวิตให้ชาวแม่ฮ่องสอน



ถ้าอยากมองเห็นความเขียวชอุ่ม
ชวนกันไปไหว้วัดพระธาตุดอยงอมมู
แล้วเดินดูวิมมุมสูง
เห็นอะไรบ้างด้านล่างนั้น

ฤดูฝนเหมือนฤดูฝัน
ฉับพลันต้นข้าวงอกงาม
เขียวสดชื่น พ่อแม่เรายิ้มรื่นยินดี



พืช กล้วย กล้วย

ฝนมา เมล็ดที่หลับอยู่ใต้ดินก็ตื่นขึ้น
แตกกล้า รับน้ำฝนชุ่ม

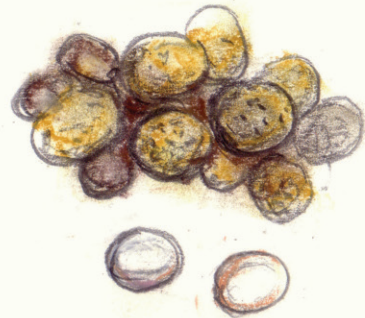


ตอตั้ง ไม้หนึ่งในป่า
ใบเขียวใหญ่สว่างตา
งอกกล้าใหม่ ๆ
มากมายในผืนป่า



ใบสดใช้ห่ออาหารในตลาด
ใบแห้งเรียงใบร้อยเป็นตับใช้มุงหลังคา เรียกว่า แต้บคา

ป่าเหมือนชุมทรัพย์มีค่า
มีอาหารซ่อนอยู่มากมาย
นั่นเห็ด นี้นุ่นไม้ โนนผักกูด
และยังมีมะไฟ



๗๑๕๕๖

หนาวเอ๋ย เหมยหมอก
ดอกไม้บานทั่วภูเข
แม่ฮ่องสอน “สอน” พวกเรา
รับพระพุทธเจ้า เข็ดจองพารา





แม่ฮ่องสอน เมืองหมอก

หนาวยาวนานในเมืองหนาว
ขาวๆ ห่มคลุมทั่วหุบเขา
ทั่วเมืองเต็มไปด้วยหมอกขาว



ดอกบัวตอง

หนาวแค่นี้ หมอกคลุมมากเพียงใด
ธรรมชาติยังแต่มีสีสนให้ชื่นชม
เหลืองสว่างนั้นไง ดอกบัวตอง
ดอกไม้ประจำเมืองแม่ฮ่องสอน



กำก้อ

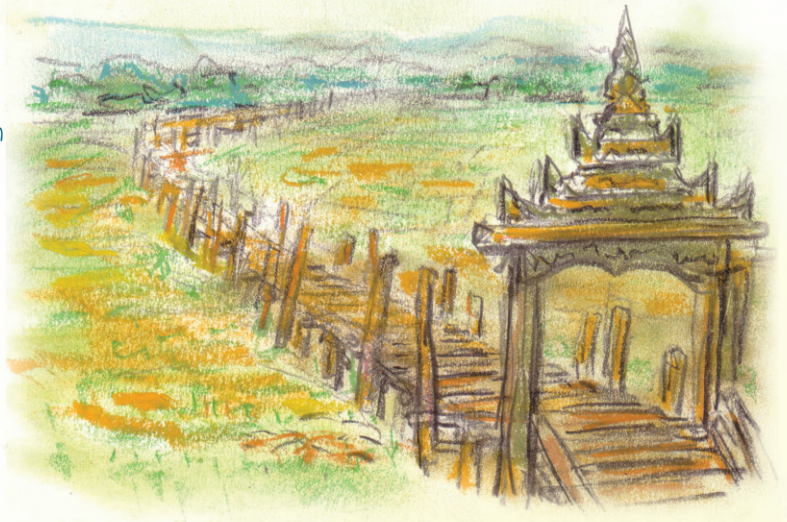


ดอกไม้แห่งศรัทธาของชาว
แม่ฮ่องสอน กำก้อ ดอกขาวๆ หอมๆ
ต้นสูงใหญ่ตระหง่าน เต็มไปด้วย
หลายๆ แห่ง



กำก้อต้นใหญ่ยักษ์ เด็กหกคนโอบได้เกือบไม่รอบต้น
เป็นปู่กำก้อ อายุเกือบสองร้อยปีแล้วกรรมัง
ไป ไป... ไปโอบ... ไปกอด... ไปดูแลให้กำก้อ
ได้ค้าจุนลูกหลานอีกนานแสนนาน

ชุตองเป้ สะพานแห่งแรง
อธิษฐานและศรัทธา เป็น
สะพานไม้ไผ่ยาวทอดข้ามทุ่งนา
ที่ชาวบ้านร่วมกันสร้างขึ้น
เพื่อให้พระสงฆ์เดินจากวัด
มาสู่หมู่บ้านได้สะดวก



เขียดแลว

“เขียดแลว” อาศัยเฉพาะในเขตป่าแม่ฮ่องสอน
ทุกวันนี้เขียดแลวเหลือน้อยลงจนถึงขั้นใกล้สูญพันธุ์

ปอยแห่ลิหรับเอ็ด



จองพารา

จองพารา มีสี่แบบไล่เรียงตามขนาดใหญ่ไปเล็ก และวางบูชาต่างที่กัน ได้แก่ “**จองยอด**”/ “**ผาสาด**” (ปราสาท) ผู้เฒ่าหรือทำได้อาจเป็นช่างชั้นครู ทำเพื่อบูชาวัดหรือหมู่บ้าน “**จองคอ**” เพื่อบูชาที่วัดและบ้านของผู้ที่มีฐานะ ส่วนจองพาราที่ทำบูชาที่บ้านทั่วไป คือ “**จองปีต่าน**” และ “**จองผาสาน**”



จองพารา

ตกค่ำ พี่น้องไทใหญ่พากันไปกาดพิด
เพื่อซื้อข้าวปลาอาหารมาเตรียม
ทำก๋อชอมต้อ เพื่อวางไว้ใน
จองพารา จุดธูปเทียนบูชา
กล่าวอัญเชิญพระพุทธรเจ้าให้
เสด็จมาประทับที่จองพารา
เป็นสิริมงคล



ข้าวหย่าก๊

ทำจากข้าวเหนียวแดงกวน
ที่จะได้ลิ้มรสกันในปอยหล่อ
ข้าวหย่าก๊ เดือนกุมภาพันธ์



กำกิ้งกะหระ่าและกำโต

ชาวไทใหญ่เชื่อว่าสิ่งสาธิตว์ต่างดิใจ กระโดดโลดเต้น ปรีดา ต้อนรับ
การเสด็จมาของพระพุทธรเจ้า จึงมีการฟ้อนเลียนแบบสัตว์ในป่าหิมพานต์

กำกิ้งกะหระ่า

กำกิ้งกะหระ่า หรือการ
ฟ้อนนกกินรีอันสวยงาม



กำโต

กำ แปลว่าการฟ้อนรำ
ส่วนโต คือชื่อสัตว์
ในป่าหิมพานต์
ใช้ผู้เชิดสองคน





ทิวลิป เรืองศรีโปง ในแม่ฮ่องสอน



* รอคความหวาน จากปอย
ทั้งข้าวปองต่อ ข้าวแตกปั้น
ในปอยสา่งลอง หรือจะรอชิม
ข้าวหย่ากู่ ในปอยหลู่ข้าวหย่ากู่
ช่วงเดือนกุมภาพันธ์



* ช่วงปอยเหลินสิบเอ็ด
เดินชมจองพาราของแต่ละบ้าน

* ขึ้นดอยกองมูชมเมืองจากที่สูง
แต่ละฤดูมองเห็นเมืองแม่ฮ่องสอน
แตกต่างกันไป





ตัวอย่างวิธีการใช้หนังสือ สามฤดูในเมืองสามหมอก กับแนวการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบเสาะ

การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ เป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ สืบค้นแสวงหา สืบค้น ตรวจสอบ และค้นคว้าด้วยวิธีการต่าง ๆ จนเกิดความเข้าใจและความรู้นั้นอย่างมีความหมาย เป็นการพัฒนากระบวนการคิดระดับสูง ฝึกใช้การสังเกต การถาม - ตอบ

๑. ขั้นสร้างความสนใจ คุณครูชวนนักเรียนคุยเรื่องฤดูกาลในท้องถิ่น แล้วแนะนำหนังสือเรื่อง สามฤดู ในเมืองสามหมอก จากนั้นจัดแบ่งนักเรียนออกเป็นสามกลุ่ม คือกลุ่มฤดูร้อน ฝน หนาวเพื่อสืบค้นประเพณี และวัฒนธรรม การละเล่นในแต่ละฤดูของท้องถิ่นของตนเอง

๒. ขั้นสำรวจและค้นหา ขั้นนี้คุณครูแนะนำวิธีและอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการสำรวจ เช่น สอบถามจาก ผู้รู้ ถ่ายภาพ วาดภาพหรือจดบันทึก เพื่อค้นหาและบันทึกสิ่งที่นักเรียนต้องการจะรู้ แล้วกำหนดเวลาในการ สืบค้น และเก็บข้อมูลในรูปแบบต่างๆ

๓. ขั้นอธิบายและสรุป เมื่อได้ข้อมูลเพียงพอ คุณครูให้นักเรียนนำข้อมูลที่ได้อภิปรายให้ ชัดเจน แล้วนำเสนอซึ่งอาจจะเป็นการเดี่ยวหรืองานกลุ่ม

๔. ขั้นขยายความรู้ เป็นขั้นการนำความรู้ที่สร้างขึ้นไปเชื่อมโยงกับความรู้เดิม ในขั้นนี้คุณครูสามารถ กระตุ้นให้นักเรียนเขียนเนื้อหาขึ้นมาใหม่ เช่น สร้างสรรค์สื่อชิ้นใหม่ในรูปแบบหนังสือ หรือคลิปวิดีโอพร้อมเสียง บรรยาย

๕. ขั้นประเมิน เป็นการประเมินการเรียนรู้ด้วยกระบวนการต่าง ๆ ว่านักเรียนมีความรู้ ะไรบ้าง อย่างไร และมากน้อยเพียงใด



สภณี ณัฐพลวัฒน์

จบการศึกษาปริญญาตรี คณะเกษตรศาสตร์ และปริญญาโท คณะการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เริ่มงานในตำแหน่งประจำกอง บรรณารักษ์ นิเทศสารบ้านและสวน ก่อนไปเป็นผู้ช่วย นักวิจัยโครงการทางสังคมศาสตร์ ประเด็นไร้หมุนเวียน ชนกลุ่มน้อย และระบบเกษตรบนที่สูง

ในพ.ศ. ๒๕๕๒ ได้ก่อตั้งร้านหนังสือชื่อ “ร้านเล่า” ที่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ผลงานเขียน

- * “ทุกวันเป็นวันสนุก” สื่อการเรียนรู้สาระท้องถิ่นยะลา สำนักงานอุทยานการเรียนรู้ (TK park)
- * งานเขียนเกี่ยวกับผู้ต้องขังในโครงการ “กำลังใจ” ในพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา
- * วารสาร “With You” ของ UNHCR
- * หนังสือ “ร้านหนังสืออิสระ” ในโครงการของสำนักงาน คณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.)

เทพศิริ สุขโสภา

นักเขียน นักวาดภาพ เกิดที่จังหวัดสุโขทัยเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๖ เข้าเรียนที่มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นลูกศิษย์ของ อาจารย์ศิลป์ พีระศรี มีนิสัยส่วนตัวคือชอบวาดภาพแจก ถ้าเจอคนถูกใจ เทพศิริ สุขโสภา เป็นศิลปินโดยกำเนิด เพราะยังไม่เคยทำงานอะไรเลยนอกจากงานศิลปะ ที่ตัวหลงรัก มายาวนานกว่าห้าสิบปี

เทพศิริ เป็นศิลปินแนว Impressionism ที่เด่นมาก คนหนึ่งของไทย ยึดอาชีพวาดภาพประกอบมาตั้งแต่หนุ่ม จนถึงปัจจุบัน

ผลงานเขียน

คนหกคน เรียนศิลป์ คนวาดภาพประกอบ ของเล่นเดินทาง ร่างพระร่วง บึงหญ้าป่าใหญ่ ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะ



หนังสือในชุด สื่อการเรียนรู้สาระท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน

